

Een oplossing voor amfibieënsterfte in straatkolken.

IVN-Paddenwerkgroep Soest
Ereprijsstraat 53
3765AD Soest
06-22083997
padden@ivn-eemland.nl

8 januari 2024

Samenvatting

Volgens de landelijke stichting RAVON (Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland) vinden jaarlijks rondom een miljoen amfibieën de dood in straatkolken. De IVN-paddenwerkgroep Soest heeft tijdens de afgelopen jaarlijkse paddentrek (februari t/m april) een oriëntatie uitgevoerd om te bepalen in hoeverre in Soest straatkolken fungeren als val voor amfibieën. Het is duidelijk dat ook in Soest vele amfibieën in straatkolken omkomen. Ravon pleit ervoor om de kolken in paddentrekgebieden te voorzien van een eenvoudige (reeds geteste en goed bevonden) uitklimconstructie. De IVN-paddengroep (meer dan 60 leden) vraagt de gemeente Soest om deze oplossing te faciliteren en hier zo snel mogelijk (bij voorkeur voor het begin van de paddentrek in februari) middelen voor vrij te maken. Hieronder vindt u meer details over het probleem en de oplossing.

over de IVN Paddenwerkgroep Soest:

De IVN-Paddenwerkgroep Soest is sinds 2011 actief. Er zijn ongeveer 60 leden, waarvan er 25 actief deelnemen aan de activiteiten. De groep bekommert zich om de padden tijdens de voorjaars trek.

In- of rondom februari komen de padden uit hun winterslaap. Zij trekken dan in de vroege avonden van hun droge winterslaapplaats naar poel of sloot om te paren en om eieren af te zetten. Tijdens deze zogenaamde paddentrek vormen de verkeerswegen een gevaar. De padden, net ontwaakt uit de winterslaap, zijn nog erg langzaam. De kans dat ze de overkant van de weg levend bereiken is klein, ook bij weinig verkeer. De paddenwerkgroep plaatst op strategische punten schermen in de berm en graaft emmers in. Op die plekken kunnen de padden dan niet zelf oversteken. Waar minder padden oversteken, maar toch nog wel van een concentratie sprake is, worden ze in 'raapacties' uit de berm (of van de straat) geplukt. Vrijwilligers brengen de dieren in beide gevallen veilig naar de overkant. Er wordt gewerkt met een rooster, zodat er op alle avonden mensen aanwezig zijn.

De werkgroep houdt tijdens de trek dagelijks het aantal padden bij. RAVON (Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland) verwerkt deze tot een landelijk beeld. De gegevens worden, met die van de circa 100 andere werkgroepen in Nederland, gekoppeld aan feiten omtrent neerslag en temperatuur. Hierdoor wordt beter zicht gekregen op het trekgedrag van de padden en het verloop van hun aantal. De resultaten zijn te zien op www.padden.nu. Op deze website heeft de IVN Paddenwerkgroep Soest een eigen afdeling.

Op de voorzijde: Gewone pad (*Bufo Bufo*) in copula, Bruine kikker (*Rana Temporaria*) in copula,
Gewone pad, juveniel

Een oplossing voor amfibieënsterfte in straatkolken.

De IVN-paddenwerkgroep Soest heeft tijdens de afgelopen jaarlijkse paddentrek (februari t/m april 2023) een oriëntatie uitgevoerd in hoeverre in Soest straatkolken fungeren als val voor amfibieën. Deze nadelige effecten van straatkolken hebben al enige jaren de aandacht van de stichting RAVON (Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland).

Het probleem

RAVON stelt: *‘In Nederland komen jaarlijks enkele honderdduizenden tot meer dan een half miljoen volwassen en onvolwassen/sub-adulte amfibieën en een veelvoud daarvan aan juveniele dieren in straatkolken terecht [...]. De dieren kunnen de kolken niet meer verlaten en komen uiteindelijk om door verdrinking of verhongering’.*¹

De dieren belanden in de kolken doordat zij de hoge stoepranden volgen en daarbij, op zoek naar een uitweg, in trottoirkolken vallen. Straatkolken vormen een vuilkuil bij het oversteken van de straat. In droge perioden heeft het water in de kolken bovendien een grote aantrekkingskracht.

Het probleem dient zich niet alleen aan tijdens de voorjaars trek, maar strekt zich uit over de hele periode dat amfibieën actief zijn (van eind februari tot half november). Ook verdroging vormt een doodsoorzaak.

Op deze wijze komen landelijk rond de 1.000.000 amfibieën om.²

In 2012 is onderzoek opgestart nadat al enige jaren, soms toevallig, dieren in straatkolken werden aangetroffen. Het onderzoek heeft beoogd de omvang van het probleem in te schatten. Ook is gezocht naar oplossingen.

Het probleem in Soest

In Soest zijn in 2023, bij steekproeven in een beperkt gebied, ongeveer 150 amfibieën in straatkolken aangetroffen. Een deel hiervan levenloos. De analyse betreft het zuidelijk deel van de wijk Overhees, de Johannes Poststraat, de Turfstreek en de Honingbij. Vooral de trottoirkolken blijken een val. In (doodlopende) steegjes vallen de dieren ook vaak in de horizontale straatkolken. Door de beperkte breedte van de steegjes is de ‘trefkans’ groot, zeker wanneer zij bij het zoeken naar een uitweg een cirkelvormig traject volgen.

Vanuit het onderzoek stelt RAVON dat bij de telling in de kolken ook veel dieren worden gemist. Ook dat is in Soest vastgesteld. Door hun schutkleur vallen ze op de bodem van de put niet op, of duiken ze bij opening van de put onder. Zeker juveniele exemplaren worden dan niet opgemerkt. Daarbij stelt Ravon: *‘De ondertelling [...] maakt het aannemelijk dat*

¹ Diepenbeek, van en Creemers. ‘Straatkolken, valkuilen voor amfibieën’: 110

² *Ravon Balans 2023*: 15, zie ook: <<https://www.ravon.nl/Zakelijk/Gebiedsinrichting/Straatkolken>> Een meer uitgebreid onderzoeksverslag (van Creemers en Vermeulen) kan worden aangetroffen in de literatuurverwijzing.

Enige slachtoffers: 2x gewone pad, verdronken; bruine kikker, verdronken (Insingerstraat)
bruine kikker, verdroogd (Joh. Poststraat)

Goedbedoelde maar ondeugdelijke faunatrap (Noorderweg). Weggezakt tot ca. 10 cm. onder de rand, verplaatst door slurf bij kolkreiniging.

zeker driemaal zoveel dieren jaarlijks in de kolken terechtkomen dan berekend op basis van de extrapolatie van de cijfers uit het onderzoek over drie maanden.³ De dieren zijn immers een groot deel van het jaar actief. In het geanalyseerde gebied in Soest – overigens ook het deel waar tijdens de trek door de werkgroep de meeste amfibieën worden overgezet – zouden dus zonder nadere acties 450 dieren per jaar omkomen. Ten opzichte van de in dit gebied levend waargenomen dieren (in 2023 circa 1500 amfibieën) is dit een aanzienlijk percentage. Hoewel op deze cijfers kritiek mogelijk is – ten dele moet immers worden uitgegaan van veronderstellingen en schattingen – kan in ieder geval worden vastgesteld dat veel dieren onnodig een vroegtijdige ellendige dood vinden. Daarbij overlijdt een deel voor de paring, waardoor de effecten op de populatie nog groter zijn.

RAVON stelt vast dat naast amfibieën ook kleine zoogdieren (voornamelijk muizen) en incidenteel vogels in de straatkolken sterven.

³ Diepenbeek, van en Creemers. 'Straatkolken, valkuilen voor amfibieën': 111

Teruggang amfibieën

De Nederlandse populaties van de gewone pad zijn, bij ruim 100 overzetlokaties, sinds 2008 met meer dan 50% afgenomen. De oorzaken zijn onduidelijk, maar moeten gezocht worden in een combinatie van: intensivering van de landbouw, verlies aan habitat, versnippering van leefgebieden, klimaatverandering/verdroging, effecten van invasieve exoten en afname van de voedselbron. De teruggang geldt vooral de gewone pad en de bruine kikker. Aangezien het gaat om weinig kritische soorten (waar het de keus van habitat betreft) is dit temeer een zorgelijke ontwikkeling. Gemeten sinds 2008 moet, na verwerking van de cijfers van 2023, gesproken worden van een 'sterke afname' van de gewone pad en 'matige afname' van de bruine kikker.⁴

Sterfte in straatkolken vormt een zoveelste bedreiging voor de pad en andere amfibieën. Amfibieën vormen een schakel in de voedselketen. Zij eten insecten, slakken en wormen en worden gegeten door kraaiachtigen, ringslangen, reigers, roofvogels en egels.

Zoeken naar een oplossing

In afgelopen jaren is door de IVN-paddenwerkgroep Soest geëxperimenteerd met het afschermen van putten in het gebied waar de paddentrek het meest omvangrijk is. Hiertoe zijn stroken kippengaas voor de opening geplaatst. Na de trek moeten de stroken worden verwijderd (en worden soms, in verband met terugkerende dieren, aan de overzijde van de straat geplaatst). Deze werkwijze is arbeidsintensief en het gaas kan leiden tot verstopping van de inlaat van de kolken. Daarbij vormt het gaas geen permanente oplossing, het moet na de trek worden verwijderd om een goede werking van de kolken te verzekeren.

De oplossing

Bij bestaande kolken blijkt uit proefopstellingen dat geperforeerde strips, of kunststof matten met open structuur, als 'faunatrap' kunnen worden benut. De dieren vinden dan zelf op tijd hun weg uit de kolk.

Van belang is dat deze faunatrappen geen belemmering vormen bij reiniging van de straatkolken, en dat zij niet door de reiniging (plaatsing van de zuigslang) defect raken. Dit laatste is vastgesteld bij de matten die na de renovatie van de Noorderweg aldaar in de kolken zijn geplaatst.

Een recentelijk door TBS-SVA geïntroduceerde hoektrap is getest voor volwassen gewone padden en kleine watersalamanders. Van de amfibieën blijkt 90% via deze hoektrappen binnen 24 uur uit een kolk te ontsnappen. Deze hoektrappen zijn bestand tegen kolkenreiniging en kolkenzuigers en ze tasten de water afvoerende capaciteit niet aan.⁵ De hoektrap wordt eenvoudig met slagplugjes zowel in bestaande als in nieuwe kolken gemonteerd.⁶

⁴ *Ravon Balans 2023*: 14. Geïndexeerd op 2008 zijn de cijfers voor 2023 respectievelijk 43 en 60.

⁵ *Ravon Balans 2023*: 15

⁶ aanvullende informatie op:

https://www.ravon.nl/Portals/2/FLYER%20paddentrap%20%28hoektrap%29%20TBS-SVA_1.pdf

In de bijlage is een prijslijst voor de hoektrap en enig benodigd materiaal opgenomen.

Onder 'geraadpleegde bronnen' staan enkele verwijzingen. Met betrekking tot typen faunatrappen is vooral <https://www.ravon.nl/Zakelijk/Gebiedsinrichting/Straatkolken> informatief.

Bij nieuwe aanleg van kolken kan voor bepaalde gebieden ook worden gekozen voor modellen die faunavriendelijk zijn.

Plaatsing van stoepranden met een hoek van 45° over een kleine afstand aan weerszijden van de trottoirkolk biedt de dieren de mogelijkheid hun weg te vervolgen zonder in de kolk te belanden. Nu fungeren de 90° (haaks) op de oppervlakte staande stoepranden voor de dieren als een geleiding naar de kolk. Onderzoek naar verdere oplossingen vindt nog plaats. RAVON verwacht deze in 2024 te kunnen testen.⁷

Daan, verbonden aan Bikkel4Planet, was het afgelopen seizoen een van de enthousiaste paddenredders. Met een team o.l.v. Jeroen Uijtewaal hebben zij vele dagen de straatkolken gemonitord.

⁷ Ravon Balans 2023: 15

RAVON stelt: *'Aan de hand van beschikbare gegevens en de groenstructuur in stedelijk gebied, kan een voorspelling van de belangrijkste knelpunten gemaakt worden. Lang niet iedere kolk hoeft te worden uitgerust met deze voorziening en niet elke stoep hoeft te worden aangepast. Door gericht op potentiële hotspots in te zetten, kan jaarlijks al een groot deel van de dieren gered worden'*.⁸ De IVN-paddenwerkgroep heeft in de loop der jaren goed zicht gekregen op de 'hotspots' en kan vanzelfsprekend bij de keus van de te behandelen kolken advies geven. Het probleem beperkt zich tot een relatief klein deel van de gemeente. Met een eenmalige investering kan veel worden bereikt ter voorkoming van dierenleed en verhoging van de biodiversiteit.

Zorgplicht

RAVON wijst op de algemene zorgplicht die ontstaat op grond van de Flora- en faunawet. Gesteld wordt: *'Hieruit vloeit voort dat het een gemeentelijke taak is (of van de waterbeheerder waaraan het beheer is uitbesteed) om probleemlocaties binnen het openbare deel van het eigen werkgebied op te sporen en op plaatsen waar er problemen geconstateerd worden, oplossingen hiervoor te realiseren. Het betreft immers ernstig dierenleed, dat zich massaal jaarlijks opnieuw en verspreid over het hele land voordoet. In combinatie met overige negatieve effecten, zoals de verstening van stadstuinen en grote aantallen verkeersslachtoffers, kunnen hierdoor lokale populaties ook sterk teruglopen'*.⁹

De Nota Dierenwelzijn Soest is ondubbelzinnig over de intentie van de gemeente:

- *Dieren zijn gevrijwaard van honger, dorst of onjuiste voeding;*
- *Dieren zijn gevrijwaard van thermaal en fysiek ongerief;*
- *Dieren zijn gevrijwaard van pijn, verwonding of ziekte;*
- *Dieren zijn gevrijwaard van angst en chronische stress;*
- *Dieren zijn vrij om een natuurlijk, soorteigen gedragspatroon te kunnen hebben.*¹⁰

Naar aanleiding waarvan met betrekking tot zorgplicht wordt gesteld:

*De gemeente doet wat mogelijk is om het welzijn van dieren te bevorderen, met name voor zover het om dieren gaat die afhankelijk zijn van menselijk handelen of die in de problemen komen door toedoen van mensen. Dieren die in de natuur leven (buiten de bebouwde kom?) worden zoveel mogelijk ongemoeid gelaten. Bij ingrepen in de natuur gelden wettelijke verplichtingen.*¹¹

Vraag om onderzoek, oriëntatie en financiering

Indachtig de goede intenties van de gemeente Soest wil de IVN-paddenwerkgroep Soest graag in samenwerking met de gemeente en RMN onderzoeken wat de kosten zouden zijn voor plaatsing van hoektrappen in de voor Soest relevante gebieden. Bij de installatie,

⁸ Creemers, Raymond en Roek Vermeulen. 'Nieuwe uitklimvoorzieningen voor straat- en trottoirkolken.': 65

⁹ Diepenbeek, van en Creemers. 'Straatkolken, valkuilen voor amfibieën': 115

¹⁰ Nota Dierenwelzijn Soest: 4

¹¹ Nota Dierenwelzijn Soest: 5

onderzoek en andere werkzaamheden kan desgewenst assistentie worden verleend door leden van de paddenwerkgroep.

Van u vernemen wij graag zo spoedig mogelijk welke mogelijkheden u ziet voor de aanschaf van het materiaal vanuit gemeentelijk budget.

IVN-Paddenwerkgroep Soest

Contact: Tim de Wolf
tdewolf@ziggo.nl
06-22083997

Met dank aan Jeroen Uijtewaal, Anita Verkerk en Els van Weering
Foto's: Jeroen Hoek, Jeroen Uijtewaal en Tim de Wolf

Geraadpleegde bronnen en verder lezen:

Creemers, Raymond en Roek Vermeulen. 'Nieuwe uitklimvoorzieningen voor straat- en trottoirkolken.' Te lezen op:

https://www.ravon.nl/Portals/2/Bestanden/Publicaties/Tijdschrift/ravon-91-artikel%201.pdf?ver=pZGWygArF2I9_uoSP69B0Q%3D%3D

Diepenbeek, Annemarie van, en Raymond Creemers. 'Straatkolken, valkuilen voor amfibieën.' RAVON tijdschrift voor donateurs en relaties, jrg. 15, nr. 5 (december 2013): p. 110-117.

'Achteruitgang gewone pad zer door.' *Ravon Balans 2023. Hoe gaat het met de reptielen, amfibieën en vissen in Nederland?* Nijmegen: Stichting Ravon, december 2023: 14

'Amfibieën in rioleringen. Veelbelovende paddentrap getest.' *Ravon Balans 2023. Hoe gaat het met de reptielen, amfibieën en vissen in Nederland?* Nijmegen: Stichting Ravon, december 2023: 15

https://www.ravon.nl/Portals/2/FLYER%20paddentrap%20%28hoektrap%29%20TBS-SVA_1.pdf

<https://www.ravon.nl/Zakelijk/Gebiedsinrichting/Straatkolken>

<https://www.ravon.nl/Soorten/Beschermen>

<https://www.padden.nu/Oplossingen/Straatkolken.aspx>

<https://www.padden.nu/Werkgroepen/Werkgroep/Werkgroep pagina.aspx?Folid=4129997>

Bijlage: prijsopgave TBS-SVA

Bij hoge kolken zijn drie trappen nodig, bij lage kolken volstaan twee trappen. Per put zijn circa drie slagpluggen nodig ter bevestiging van de trappen.

De boormal is een product dat slechts eenmalig dient te worden aangeschaft.

Onderstaande prijzen (opgave 20 november 2023) zijn exclusief BTW.

Artikelnummer	omschrijving	prijs p/stuk
556468	Paddentrap RVP 175 afmeting 175x100x4.5mm	€ 6,95
556727	Slagplug S 5-30 ten behoeve van montage Paddentrap RVP 175	€ 0,95
556749	Universele boormal ten behoeve van montage paddentrap RVP175	€ 49,95

TBS-SVA | Kanaaldijk 10, NL-6031 MZ Nederweert WWW.TBS-SVA.NL
T: +31 (0) 85 483 9552